

ADVOKATFIRMA
CHRISTIAN HARLANG

Østre Landsret, 24. afdeling
Bredgade 59
1260 København

J.nr. 600096
CHA/CFJ/PEH

PROCESSKRIFT 3

(6. juni 2016)

**Anmodning om fuld behandling af de 23
tortursager.**

i sagen B-3448-14

, m.fl.

(v/ advokat Christian Harlang)

mod

Forsvarsministeriet,
Holmens Kanal 42,
1060 København K
*(Kammeradvokaten v/ advokat Peter
Biering)*

SUPPLERENDE SAGSFREMSTILLING OG HOVEDANBRINGENDER:

Sagsøgerne skal hermed anføre følgende til støtte for deres anmodning om, at Østre Landsret efter retsplejelovens § 222 omgør den procesledende beslutning

af 9. november 2015 om at udskille følgende til særskilt, forlods behandling, jf. retsbogsudskrift af 19. november 2015, s. 3, sidste afsnit:

"...at spørgsmålet om forældelse af sagsøgernes påstand 1 og spørgsmålet om afvisning af sagsøgernes påstand 2 skal udskilles til særskilt og forlods behandling, jf. retsplejelovens § 253, stk. 1. ..."

Dette blev begrundet med følgende, jf. retsbogens s. 4, 3. afsnit:

"De ovenstående beslutninger er truffet, fordi det ikke kan afvises, at den særskilte behandling kan afslutte sagen."

I retsplejelovens § 222 er fastsat:

"Kendelser af procesledende karakter og beslutninger kan omgøres, når nye oplysninger foreligger, samt når retten i øvrigt finder det hensigtsmæssigt."

Til støtte for sagsøgernes anmodning anføres overordnet, at:

1. Sagernes behandling ikke kan afsluttes ved stillingtagen til de ved beslutning af 9. november 2015 udskilte spørgsmål, idet:
 - a) Krav på tortgodtgørelse for sagsøgtes igangværende krænkelser af sagsøgernes ret til en retfærdig rettergang indenfor rimelig tid, jf. EMRK art. 6, ubestrideligt ikke er forældet.
 - b) Krav på tortgodtgørelse for sagsøgtes igangværende krænkelser af sagsøgernes ret til en uafhængig, officiel og effektiv undersøgelse af deres særdeles velbegrundede anmeldelser om tortur, m.v., ubestrideligt ikke er forældet, jf. EMRK art. 3.
2. Udskillelse nu af – også – de ovenfor anførte anbringender 1.a) og 1.b) til støtte for sagsøgernes betalingspåstand hverken er hensigtsmæssig eller lovlig.

1. Sagerne behandling kan ikke afsluttes ved stillingtagen til de ved beslutning af 9. november 2015 udskilte spørgsmål.

1.1. Godtgørelseskrav i anledning af overtrædelse af EMRK art. 6 er ubestrideligt ikke forældet.

Ved stævning af 24. oktober 2014 blev nedlagt påstand 1 om betaling af 60.001 kr. til hver af sagsøgerne, idet det på stævningens s. 6 og 7 udtrykkeligt er angivet, at de 10.000 kr. af hver af de 60.001 kr. andrager godtgørelse for krænkelse af sagsøgernes ret til en retfærdig rettergang, jf. EMRK art. 6, der som bekendt indebærer, at retssager skal afgøres indenfor rimelig tid, m.v.

Dette krav er ikke forældet, idet det vedrører ansvar for sagsøgte, der er opstået ikke under selve operation Green Desert, men for dette kravs vedkommende som følge af det forsinkelsesmæssige tidsrum, der påløber helt op til d.d. som følge af sagsøgtes procesadfærd, der har resulteret i, at sagsøgerne endnu ikke har kunnet opnå pådømmelse af deres krav.

Ordentligvis bemærkes, at Kammeradvokaten på vegne af Forsvarsministeriet ikke har nedlagt påstand om afvisning af dette krav ud fra et standpunkt om, at Forsvarsministeriet ikke skulle kunne være ansvarligt ressortministerium vedr. de løbende, successivt opståede godtgørelseskrav knyttet til de nævnte forsinkelser ved sagens afgørelse.

Under retsmødet d. 3. juni 2016 fremkom Kammeradvokaten på vegne af sagsøgte med det argument, at:

"...hvis sagsøgernes krav på erstatning for tortur efter EMRK art. 3 er forældet, så er der heller intet krav på godtgørelse efter art. 6..."

Som jeg anførte overfor dette, vil jeg her gentage, at et sådant standpunkt ikke burde være fremført af statens advokat, idet standpunktet helt åbenlyst er juridisk forkert.

Ganske som i "Bløder-sagen" kan der – uanset udfaldet af retssagen i øvrigt – konstateres en krænkelse af sagsøgernes ret til en retfærdig rettergang indenfor rimelig tid

Som det fremgår af fast praksis ved EMD, og som det i øvrigt bl.a. kan læses i den såkaldte "Bløder-sag" (sagsnr. 20826/92), er spørgsmålet om krænkelse af art. 6 vedr. adgang til retfærdig rettergang indenfor rimelig tid et af sagens realitet uafhængigt retsligt og retligt anliggende.

1.2. Godtgørelseskrav i anledning af stadig overtrædelse af undersøgelsesforpligtelsen, jf. EMRK art. 3 og FNs antitorturkonvention, er ubestrideligt ikke forældet.

Ved stævning af 24. oktober 2014 blev nedlagt påstand 1 om betaling af 60.001 kr. til hver af sagsøgerne, idet det på stævningens s. 6 og 7 udtrykkeligt er angivet, at de 50.001 kr. af hver af de 60.001 kr. andrager godtgørelse for "Tort, erstatning, m.v.", og idet det udtrykkeligt fremgår af stævningens s. 26 – 28, at bl.a. følgende hovedanbringender er gjort gældende til støtte herfor:

"Til støtte for sagsøgernes påstand 1 gøres gældende:

...

- at (7) sagsøgte ved sin adfærd, herunder i form af passivitet, har begået retsstridige krænkelser overfor sagsøgerne, som berettiger sagsøger til tortgodtgørelse, m.v., jf. erstatningsansvarslovens § 26, jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 3, jf. art. 13, FNs antitorturkonvention, øvrige folkeretlige retskilder, og*
- at (8) sagsøgte ved sin procesførelse i forbindelse med tidligere anlagte sager (behandlet af landsrettens 7. afdeling med numrene B-3421-11, B-397-12, B-1162-12, B-3534-12 og B-420-13) har krænket sagsøgerne også derved at overtræde sine forpligtelser til at give sagsøgerne adgang til retfærdig rettergang (access til justice) ved*

konsekvent og systematisk at tilbageholde oplysninger om organiserede filmoptagelser, undlade at bidrage til sagens oplysning, samt besvære og trainere sagsbehandlingen som metode. Under nærværende søgsmål har sagsøgerne formodning for, at dette vil blive gentaget, hvorfor sagsøgerne allerede på nuværende tidspunkt ønsker at medtage dette anbringende (Det forbeholdes at gøre et selvstændigt krav om torterstatning gældende for disse krænkelser, der knytter sig til såvel dansk forfatningsret, jf. erstatningsretslovens § 26, Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3 og artikel 6, FNs Torturkonvention artikel 12-14, sidstnævnte med General Comment nr. 3 samt det retsgrundlag, som Danmark er forpligtet til i medfør af andre internationale retskilder, som Danmark har tiltrådt)."

Af ovennævnte anbringender fremgår klart og tydeligt, at sagsøgerne bl.a. gør gældende, at de har ret til tortgodtgørelse også som følge af, at sagsøgte under de hidtidige retssagsforløb ((landsrettens sagsnr. B-3421-11, B-397-12, B-1162-12, B-3534-12 og B-420-13) såvel som – har det også vist sig – under nærværende sagsnr. B-3448-14) og i øvrigt konsekvent og systematisk har undladt at bidrage til sagens oplysninger, tilbageholdt oplysninger om organiserede filmoptagelser og har besværliggjort og traineret sagsbehandlingen som metode.

Det er som det fremgår af teksten i anbringende (8) eksplicit også anført, at dette anbringende ikke alene hviler på EMRK art. 6, men i det hele på:

"...dansk forfatningsret, jf. erstatningsretslovens § 26, Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3 og artikel 6, FNs Torturkonvention artikel 12-14, sidstnævnte med General Comment nr. 3 samt det retsgrundlag, som Danmark er forpligtet til i medfør af andre internationale retskilder, som Danmark har tiltrådt..."

Ligeledes er det anført, at sagsøgerne forbeholder sig at gøre *"...et selvstændigt krav gældende..."*, d.v.s. enten nedlægge en selvstændig betalingspåstand eller forhøje sagsøgernes nuværende påstand 1. Dette forbehold er ikke frafaldet, og

kan under ingen omstændigheder have den betydning, at anbringende (7) og (8) ikke kan anses for påberåbt siden stævning af 24. oktober 2014.

Som det fremgår, er der således ikke tale om et nyt anbringende fra sagsøgernes side.

Statens ikke-efterlevelse af undersøgelsesforpligtelsen efter EMRK art. 3 og FNs antitorturkonventions art. 12 og 13, er efter sin karakter eo ipso ubestrideligt ikke forældet, idet også dette forhold pågår som en uafbrudt krænkelse – stadigt og varigt. Sagsøgte har da heller ikke rejst (og vil logisk set heller ikke kunne rejse) en materiel indsigelse om forældelse i forhold til sagsøgernes anbringende om tortgodtgørelse for ikke-overholdelse af undersøgelsesforpligtelsen.

Siden selve operationens gennemførelse og til dato har Forsvarsministeriets adfærd og procesførelse gået ud på retsstridigt at holde oplysninger tilbage samt forsinke, besværliggøre, reelt set umuliggøre, sagsøgernes bestræbelser på at opnå domstolenes pådømmelse af deres sager.

1.2.1. Stillingtagen til sagsøgtes formalitetsindsigelser vedr. påstand 2 har ikke betydning for sagsøgernes krav på tortgodtgørelse for krænkelse af EMRK art. 3 (det processuelle led).

Sagsøgte har gjort gældende, at en evt. afvisning af sagsøgernes anerkendelsespåstand 2 (som vedrører Forsvarsministeriets pligt til fremadrettet, fra datoen for endelig retsafgørelse at oplyse sagerne) skulle have betydning for, om sagsøgerne har et retskrav på tort for den bagudrettede, hidtidige ikke-overholdelse af undersøgelsesforpligtelsen efter EMRK art. 3 (det processuelle led).

Dette er pr. definition urigtigt, allerede fordi:

- a. sagsøgernes betalingspåstand 1 vedrører Forsvarsministeriets hidtidige krænkelse af sagsøgernes ret til bl.a. en effektiv, officiel og uafhængig undersøgelse indenfor rimelig tid, jf. EMRK art. 3, hvorimod

- b. det af landsretten d. 9. november 2015 udskilte spørgsmål om sagsøgernes anerkendelsepåstand 2 vedrører afvisning (som følge af påberåbt uklarhed og uegnet til at indgå i en domskonklusion).

Ved stillingtagen til, om påstand 2 skal afvises, jf. pkt. b. ovenfor, bliver det med sikkerhed ikke afklaret, om sagsøgerne har ret til tortgodtgørelse i anledning af, at Forsvarsministeriet hidtil har undladt såvel at medvirke til som foranledige en effektiv undersøgelse foretaget, jf. pkt. a ovenfor.

Dette følger allerede fordi der ved landsrettens stillingtagen til, om påstand 2 skal afvises (formaliteten), netop ikke kan ske en stillingtagen til, om en sådan undersøgelsesforpligtelse måtte foreligge (realiteten), idet afgørelsestemaet jf. retsbogen af 19. november 2015 er afvisning for så vidt angår denne påstand. (Sagsøgte indsigelse er kun angående påstandens formulering, m.v.)

Som sagens **hjelpebilag 1** fremlægges oversigt af 3. juni 2016 over de af sagsøgerne nedlagte påstande, sammensætningen af sagsøgernes betalingspåstand 1, og hvad landsretten skal tage stilling til i henhold til disse påstande.

Sagsøgte har, jf. retsbog for 3. juni 2016, s. 3, 3. afsnit, anført, at "*...dette ikke har noget for sig...*", med reference til materien i sagsøgernes anbringender om ret til tortgodtgørelse for ikke-foretagelse af effektiv, uafhængig og officiel undersøgelse, jf. EMRK art. 3.

Det er notorisk, at det følger af EMRK art. 3, at de kontraherende stater – også Danmark – har en pligt til at foranstalte en effektiv, uafhængig og officiel undersøgelse af rimeligt begrundede anmeldelser om overtrædelser af det absolutte forbud i EMRK art. 3 mod tortur og anden umenneskelig eller nedværdigende behandling.

Der er tale om en gennem mange årtier fast fulgt og alment kendt praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Der kan henvises til bl.a. dom af 298. oktober 1998 i sagen fra Assenov m.fl. mod Bulgarien, præmis 102:

"102. The Court considers that, in these circumstances, where an individual raises an arguable claim that he has been seriously ill-treated by the police or other such agents of the State unlawfully and in breach of Article 3, that provision, read in conjunction with the State's general duty under Article 1 of the Convention to "secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in ... [the] Convention", requires by implication that there should be an effective official investigation. This investigation, as with that under Article 2, should be capable of leading to the identification and punishment of those responsible (see, in relation to Article 2 of the Convention, the McCann and Others v. the United Kingdom judgment of 27 September 1995, Series A no. 324, p. 49, § 161, the Kaya v. Turkey judgment of 19 February 1998, Reports 1998-I, p. 324, § 86, and the Yaşa v. Turkey judgment of 2 September 1998, Reports 1998-VI, p. 2438, § 98). If this were not the case, the general legal prohibition of torture and inhuman and degrading treatment and punishment, despite its fundamental importance (see paragraph 93 above), would be ineffective in practice and it would be possible in some cases for agents of the State to abuse the rights of those within their control with virtual impunity."

Det er ligeledes velkendt, at krænkelser af også disse rettigheder af EMRK art. 3 udløser krav på godtgørelse, jf. *ibid.* præmis 175.

Et andet eksempel er EMDs dom af 6. april 2000 i sagen Labita mod Italien, jf. præmis 131:

"131. The Court considers that where an individual makes a credible assertion that he has suffered treatment infringing Article 3 at the hands of the police or other similar agents of the State, that provision, read in conjunction with the State's general duty under Article 1 of the Convention to "secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in ... [the] Convention", requires by implication that there should be an effective official investigation. As with an investigation under Article 2, such investigation

should be capable of leading to the identification and punishment of those responsible (see, in relation to Article 2 of the Convention, the McCann and Others v. the United Kingdom judgment of 27 September 1995, Series A no. 324, p. 49, § 161; the Kaya v. Turkey judgment of 19 February 1998, Reports 1998-I, p. 324, § 86; and the Yaşa v. Turkey judgment of 2 September 1998, Reports 1998-VI, p. 2438, § 98). Otherwise, the general legal prohibition of torture and inhuman and degrading treatment and punishment would, despite its fundamental importance (see paragraph 119 above), be ineffective in practice and it would be possible in some cases for agents of the State to abuse the rights of those within their control with virtual impunity (see the Assenov and Others judgment cited above, p. 3290, § 102)."

Klager i sagen modtog godtgørelse for krænkelse af EMRK art. 3 (det procesuelle led), jf. præmis 207.

Der kan endvidere henvises til fhv. landsdommer (nu dommer ved EMD) Jon Fridrik Kjølbro's "Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere", 3. udgave 2010, s. 212 – 215, hvor denne velkendte praksis er gennemgået.

Det foreligger ikke til prøvelse under det udskilte spørgsmål om mulig afvisning af sagsøgernes anerkendelsespåstand 2, om den ovenfor behandlede forpligtelse som noget materielt foreligger.

Om forpligtelsen konkret har foreligget i nærværende sager henhører under landsrettens pådømmelse af sagsøgernes påstand 1 i den materie, som ikke vedrører forældelse (d.v.s.: spørgsmål, som ikke er udskilt).

2. Sagsøgtens anmodning om udskillelse.

Sagsøgerne noterer, at sagsøgtens seneste begæring om udskillelse, jf. sagsøgtens skrivelse af 18. maj 2016, vedrører spørgsmålene om forældelse af påstand 1, fuld afgørelse nu af spørgsmålet om godtgørelse for krænkelse af EMRK art. 6 og afvisning af påstand 2, idet sagsøgte har frafaldet sit anbringende om hævdet manglende dokumentation for processuel partsevne, der af sagsøgte blev gjort gældende i svarskriftet, s. 24, pkt. 5.1.

2.1. Udskillelse nu ville indebære en selvstændig krænkelse af sagsøgernes rettigheder.

Siden landsrettens beslutning af 9. november 2015 har der ikke været anledning til kontradiktorisk at forberede og færdigbehandle anbringenderne om tortgodtgørelse for hindring af retfærdig rettergang indenfor rimelig tid, jf. EMRK art. 6.

Dette er selvsagt ikke muligt at gennemføre på forsvarlig vis nu, til d. 14. juni 2016, hvilket er mindre end 6 arbejdsdage.

En sådan forsøgsvis gennemtvungelse af kontradiktorisk forberedelse og færdigbehandling af disse spørgsmål vil hverken være ønskeligt, forsvarligt eller hensigtsmæssigt for Østre Landsret eller de 23 torturofre.

Det ville krænke sagsøgernes ret til rimelig adgang til at fremføre deres sag, fremligge beviser herfor, ligesom det ikke nu vil være muligt at foretage afhøringer, der kan belyse eksistensen af kravet, den af sagsøgerne individuelt lidte tort, m.v.

Dertil kommer, at også dette godtgørelseskrav har nær forbindelse til tortursagerne i øvrigt, og at staten i så henseende er underlagt særlige forpligtelser med henblik på saglig oplysning og behandling af torturofrenes rettigheder.

2.2. Evt. udskillelse af krav på tortgodtgørelse for krænkelse af EMRK art. 3 (det processuelle led) er ikke på nuværende tidspunkt mulig.

Der henvises her til det under pkt. 2.1. anførte, idet følgende tilføjes:

Sagsøgerne er ved beslutning af 9. november 2015 om udskillelse afskåret fra at afgive partsforklaring, føre vidner, m.v., jf. retsbog af 19. november 2015, s. 3, nederst:

"Der kan ikke foretages afhøringer af sagsøgere eller vidner under delforhandlingen. I stedet lægges det under delforhandlingen hypotetisk til grund, at sagsøgerne i perioden 25. november 2004 til medio februar 2005 kan have været udsat for tortur eller umenneskelig og nedværdigende behandling eller straf, jf. EMRK artikel 3, og det allerede foreliggende materiale kan anvendes."

Der vil således ikke kunne ske afhøringer af parter og vidner, som kunne belyse bl.a. et spørgsmål om, hvorvidt (som sagsøgte løbende har anført som sin materielle indsigelse overfor sagsøgernes påstand 2) der var jurisdiktion, jf. EMRK art. 1, og dermed om sagsøgte har været underlagt en undersøgelsesforpligtelse efter EMRK art. 3 i relation til disse sagsøgere konkret.

Østre Landsret kan ikke lægge hypoteser til grund som retsfaktum, der skal bære et retskrav på tortgodtgørelse, uanset om sagsøgte måtte være indstillet på at afgive en proceserklæring herom.

Hertil kræves, at landsretten kan konstatere, at der var og er en velbegrundet mistanke om tortur, m.v.

Da sagsøgerne hverken kan afgive partsforklaring, afhøre retsmedicinere, psykiatere, eller nogen andre vidner om operationens gennemførelse og dens alvorlige følgevirkninger, m.v., er sagsøgerne ved delhovedforhandlingen afskåret fra at føre bevis herom.

2.3. Ingen væsentlig procesbesparelse kan ske ved udskillelse.

Der henvises til det under pkt. 2.1 og 2.2. ovenfor anførte. Den fornødne bevisførelse for disse krav på godtgørelse vil indebære, at der – heller ikke – er nogen væsentlig procesbesparelse at opnå ved udskillelse af – også – disse spørgsmål.

Foretages en sådan udskillelse, vil der være tale om en bortskæring af det for sagsøgerne relevante bevismateriale, og kun dette.

Som anført i replikken (s. 4, 3. afsnit) og stævningen (s. 20, 4. afsnit – s. 21, 1. afsnit) kan der ikke opnås en væsentlig procesbesparelse ved udskillelse af de af sagsøgte ønskede spørgsmål, hvilket har følgende grunde:

- a. Det udskilte vil i væsentlig omfang omhandle samme processtof både for så vidt angår relevansen af og anvendelsen af den påberåbte jus og faktum.
- b. Bevisførelse om sagsøgernes reelle, faktiske mulighed for at anlægge sag i Danmark inden for 3 års fristen med afhøring af sagsøgerne og 15 til 20 øvrige personer.
- c. Bevisførelse vedrørende betydningen af sagsøgernes torturbehandling og langvarige traumatiserende psykiske situation, som havende betydning for oplysningen af "fordringshaverens forhold", jf. forældelseslovens §14, stk. 1.

Sagen begæres også derfor pådømt i dens helhed.

På ovennævnte grundlag anmoder sagsøgerne om, at Østre Landsret ændrer beslutning af 9. november 2015 om at udskille spørgsmålene om forældelse af påstand 1 og afvisning af påstand 2, således at sagen snarest muligt kan prøves fuldt ud.

Jeg tillader mig at henvise til de processuelle og retssikkerhedsmæssige grunde, som jeg forud for den tidligere begæring, jf. rpl § 222, har henvist til. Disse var ifølge landsrettens beslutning af 20. maj 2016 ikke – på daværende tidspunkt – tilstrækkeligt tungtvejende.

På nuværende tidspunkt foreligger disse hensyn stadig, hvortil kommer det, der er anført i nærværende skrivelse, hvilket samlet set må føre til omgørelse af beslutningen af 9. november 2015.

Yderligere processtof forbeholdes.

København, den 6. juni 2016

Christian Harlang